

BUDDHISTA SZIGORLATI TÉTELEK

A TAN KAPUJA BUDDHISTA FŐISKOLA

(2023. januártól érvényes)

I. SZÓBELI VIZSGATÉTELEK

A záróvizsga értékelésében a szakdolgozat védeése 2/3-ad részben, a buddhista szóbeli vizsga pedig 1/3-ad részben játszik szerepet.

A szóbeli vizsgán a **két témakörből** egy-egy tételt kell húzni. A vizsgán elsősorban a buddhizmussal kapcsolatos általános tájékozottságot és az összefüggések átlátásának képességét kívánja felmérni. A zárójelbe tett kulcsszavak csupán eligazító jellegűek, így az adott tételek kifejtése és megbeszélése során a témába vágó egyéb kérdések is felmerülhetnek.

(A) A BUDDHIZMUS TÖRTÉNETE, ISKOLÁI ÉS ALAPGYAKORLATAI

1. A Buddha és kora. A Buddha élete, tanítványai és kortársai; a Szangha megalapítása; a Buddha korának társadalma; nézetek arról, mikor is élt a Buddha; a Buddha néhány fontosabb beszéde [szutta].
2. A hínájána buddhizmus iskolái. A „hínájána” kifejezés jelentése és eredete; a buddhista zsinatok története; a théraváda, szarvástiváda, szautrántika, pudgalaváda és egyéb hínájána iskolák; a páli és szanszkritnyelvű kánonok; néhány posztkanonikus mű.
3. A mahájána buddhizmus iskolái. A „mahájána” kifejezés jelentése és eredete; a mahájána kialakulásának története; a legfontosabb mahájána szútrák; a mahájána főbb iskolái – Virágfüzér, T’ien T’ai, Tiszta Föld, cs’an/zen irányzatok; filozófiai iskolák: madhjamaka, jógácsára, tathátagatargbha,– és azok főbb képviselői.
4. A vadzsrajána buddhizmus iskolái. A „tantrájána” és „vadzsrajána” kifejezések jelentése; a vadzsrajána buddhizmus eredete; mahásziddhák, a legfontosabb tantrikus szövegek; a kínai, japán és tibeti vadzsrajána iskolák – pl. csen-jen, shin-gon, nyingmapa, szakjapa, kagyüpa, gelugpa – és azok főbb képviselői.
5. A buddhista meditációk. A meditáció két alaptípusa: szamatha/samatha és vipasszaná/vipasjaná; szatipatthána, samádhi, dzshána/dhjána, bhávaná; a théraváda gyakorlatai; a mahájána meditációk; a vadzsrajána módszerei.
6. Buddhista szertartások és rítusok. Menedékvétel; szerzetessé avatás; upószatha ünnepnapok; a vészák jelentősége; a paritták, púdzsák: mantrák, dháranik, szádhanák: mandalák, mudrák, szertartások eszközei.

(B) A BUDDHIZMUS ALAPJAI: SZÍLA, ÖSVÉNYEK SZINTJEI ÉS A BUDDHISTA FILOZÓFIÁK

1. A buddhizmus etikája. Az erkölcs helye és szerepe a buddhista gyakorlásban; az öt/nyolc/tíz erkölcsi alapelv; az erkölcs és a fegyelmi szabályok; a fegyelmi vétségek fajtái a Vinaja szerint.
2. Ösvények és szintek. (a hallgató által választható):
 - théraváda: szíla, szamáddhi, pannyá, hit és tudás; tudás [nyána] és bölcsesség [pannyá]; a megvilágosodottak típusai: arija puggala – a négy nemes ember, az arahat, a paccésabuddha és a szammászambuddha.
 - mahájána: bódhicsattva – a 3 bódhicsitta ösvénye: szándék-bódhicsitta, a négy mérhetetlen; bódhicsitta a cselekvésben: a páramiták ösvénye, upája (karuná) és pradnyá, hit és tudás, erény és tudásfelhalmozás; végső bódhicsitta: két üresség; a megvalósítás szintjei: a bhúmik; a két nirvána; a Tiszta Földek, a Három Test.
 - tantrájána/vadzszrajána: eredmény-ösvény, a beavatás; a felépítés és beteljesedés jógái, a tantrák négy szintje: krijá, csarjá, jóga és anuttara tantrák; az „atya” és az „anya” tantrák, mahámudrá.
3. A Buddha Tana. A négy nemes igazság és a nemes nyolckrétű ösvény; az öt halmaz, a dhátuk és ájatanák; a függő keletkezés; a karma; a létforgatag, valóság három ismertető jegye és a nirvána stb.
4. A hínájána abhidhamma-tana. Mi az „abhidhamma”; a valóság plurális felfogása: a dhammák; a dhammák osztályozásának szempontjai (rúpa, csitta, csétasziká, nibbána); szvabháva és laksana; a két igazság: látszat és valóság; szarvásztiváda: a dharmák aktualitása és potencialitása; száutrántika: a pillanatnyiség tana.
5. A mahájána valóság szemlélete. A két igazság tana: az üresség és a tudat; látszat és valóság: dharmá és dharmatá, lókadhátu és dharmadhátu, rúpakája és dharmakája; szamszára és nirvána; a „kettős igazságok”, a különböző mahájána iskolák szerint.
6. A jógácsára és madhjamaka filozófiája. A jógácsára filozófiája: Vaszubandhu; a jógácsára, csittamátra, vidnyaptimátra és vidnyánáváda jelentései; a triszvabháva és trilaksana; a kettős igazság; az alajavidnyána és a nyolcféle tudat; a megvilágosodás útja. A madhjamaka filozófiája: Nágárdzsuna; a középút jelentései; a függő keletkezés, a lét és nemlét, valamint az üresség fogalmai; pudgala-nairátmja és dharmá-nairátmja; csatuskóti; prapanycsa, vikalpa, pradnyapti; szvabháva és szvalaksana; a „kettős igazság”; prászangika és szvátantrika.

II. IRODALOMJEGYZÉK A BUDDHISTA SZIGORLATHOZ

Az itt megadott irodalom csupán tájékoztató jellegű, amelyből mindenki maga válogathatja össze azokat a műveket, amelyekből az egyes témakörökhöz felkészül és amelyek a vizsgán számon kérhetők. A lista nem „teljes”, így más írásokkal kiegészíthető. [A nehezen beszerezhető könyvek és más oktatási

segédanyagok elérését megkönnyítendő, a felsorolt irodalom kiemelt részét, a tanárok által leginkább ajánlott műveket az érintett hallgatók számára elérhetővé tesszük az elektronikus tanulmányi rendszerben (Moodle, e-learning)]

A BUDDHA TANÍTÁSA

Források

1. A buddhizmus alaptanításai. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 1994 (Fordította: Takács László)
2. A létesülés gyökere. A Mūlapariyāya Sutta szövege és kommentárjai. Bp., (Szerkesztette: Bhikkhu Bodhi)
3. A vallomás szavai. A korai buddhizmus szerzetesi szabályzata. Bp., 1994 (Ford: Farkas László)
4. Brahmajāla Sutta. A nézetek mindent felölelő hálója. Bp., 1995 (Szerk: Bhikkhu Bodhi)
5. Buddha beszédei. Bp., 1989 (Ford: Vekerdi József)
6. Dhammapada – Az erény útja. Bp., 1994 (Ford: Főríz László)
7. Dhammapada. A Tan ösvénye. Bp., 1999 (Ford: Vekerdi József)
8. Dzsátakák. Buddhista születésregék. Bp., 1998 (Ford: Vekerdi József)
9. Khuddakapāḥa. Rövid szövegek a Buddha beszédeiből. A Tan kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 1998 (Ford: Porosz Tibor)
10. Satipaṭṭhāna. A buddhista meditáció szíve. Bp., 1994 (Szerk: Nyanaponika Thera)

Másodlagos irodalom

1. Bodhi, Bhikkhu: Nemes Nyolcórű Ösvény. Bp., 1993
2. Lénard Jenő: Dhammó. Bevezetés a Buddhó tanába. I-II. Bp., 1912-13
3. Porosz Tibor: A buddhista filozófia kialakulása és fejlődése a théraváda irányzatban. Bp., 2000
4. Schmidt József: Buddha élete, tana és egyháza. Bp., 1995
5. Suriyabongs-Nyanatiloka-Nyanaponika: Bevezetés a buddhizmusba. Bp., 2000
6. Análájó: Szatipatthána – A megvalósítás egyenes útja (fordította Tóth Zsuzsanna), TKBF, 2007

A HÍNAJÁNA BUDDHIZMUS ISKOLÁI ÉS FILOZÓFIÁJA

Források

1. Anuruddhācariya: A Felsőbb Tan foglalata. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete. 1997 (Fordította: Porosz Tibor)
2. U Pandita, Sayadaw: Még ebben az életben (fordította: Schütz J. István), Buddhista Vipassana Alapítvány – A Tan Kapuja Buddhista Egyház, 2010
1. Másodlagos irodalom
1. Govinda, Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje. Bp., 1992
2. Porosz Tibor: A buddhista filozófia kialakulása és fejlődése a théraváda irányzatban. Bp., 2000
3. Skilton, A.: A buddhizmus rövid története. Bp., 1997
4. Szumédhó, Ácsán: Csittavivéka. A csöndes tudat tanítása. Bp., 2000
5. Szumédhó, Ácsán: Így van ez – A valóság természete (fordította Tóth Zsuzsanna), Buddhapada Alapítvány, 2004
6. Szucsittó, Ácsán: Buddhista meditáció, Buddhapada Alapítvány, 2007

A MAHÁJÁNA BUDDHIZMUS ISKOLÁI ÉS FILOZÓFIÁJA

Források

1. Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
2. Folyik a híd. Zen/csan-buddhista anekdoták. Bp., 1990 (Ford: Terebess Gábor)
3. Gyémánt áttörés. A Gyémántvágó Szútra és magyarázatai. Bp., 2000 (Ford: Agócs Tamás)
4. Gyémánt szútra. [= Gyémánt szútra; Meditációs szútra Amitájuszról; rövidebb és hosszabb Boldogság Föld szútra; részlet az Avatamszaka szútrából; a hosszabb és a rövidebb Szív szútra]. Bp., 1998 (Ford: Bánfalvi András)
5. A jógácsára filozófiája. Bp., 1997 (Ford: Takács László)
6. Kapujanincs Átjáró. Kínai csan-buddhista példázatok. Bp., 1987 (Ford: Miklós Pál)
7. Kínai buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 10. füzet. Bp., 1994 (Ford: Tókei Ferenc)
8. Lótusz szútra. Bp., 1995 (Ford: Porosz Tibor)
9. Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Bp., 1997 (Ford: Fehér Judit)
10. Nāgārjuna: Hetven strófa az ürességről. (Kézirat a könyvtárban).
11. Sza-Szkja Pandita: A bölcsesség kincsestára. Bp., 1984 (Ford: Tandori Dezső)
12. Szív szútra – Lankávatára szútra. Bp., 2001 (Ford: Bánfalvi András; Migray Emőd)
13. Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
14. Vimalakirti szútra – Lótusz szútra. Bp., 2000 (Ford: Kertész Éva; Porosz Tibor)

Másodlagos irodalom

1. Agócs Tamás: A megvilágosodáshoz vezető út állomásai. (Bevezetés). In: Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
2. Agócs Tamás: Az éntelenség logikai bizonyítása. (Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
3. Agócs Tamás: Buddhista ismeretelmélet. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 1996
4. Conze, E.: A buddhizmus rövid története. 2000
5. Csikó, Komacu: A békéhez vezető út. Bp., 1999
6. Fajcsák Györgyi: A kínai buddhizmus művészete a 10-19. században. A buddhizmus művészete 1. Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum, Bp., 1994
7. Fehér Judit: A buddhista középút filozófiája. (Bevezetés). In: Tibetibuddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
8. Fehér Judit: A korai madhjamaka buddhista logika és előzményei. (Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
9. Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Bp., 1997 (Bevezetés)
10. Hamar Imre: A „csak-tudat” buddhista iskola tantételei. (Bevezetés). In: Tibeti buddhista filozófia. Történelem és kultúra, 11. füzet. Bp., 1994
11. Hamar Imre: A „csak-tudatosság” logikai bizonyítása. (Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
12. Hamar Imre: Kínai buddhizmus a középkorban. Történelem és kultúra, 15. füzet. Bp., 1998
13. Hamar Imre: A kínai buddhizmus története. (Kézirat a könyvtárban).
14. Horváth Z. Zoltán: A buddhista ismeretelmélet egyik részterülete: a következtetések tana. (Bevezetés). In: Buddhista logika. Történelem és kultúra, 12. füzet. Bp., 1995
15. Janits Judit-Hetényi Ernő: A japán shingon iskola ezotérikus tanai. Buddhista Misszió, Bp., 1987 (Ryūjun Tajima munkája alapján)
16. Kelényi Béla-Vinkovics Judit: Tibeti és mongol buddhistatekercképek. A buddhizmus művészete 2. Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum, Bp., 1995
17. Miklós Pál: A zen és a művészet. Bp., 1978
18. Porosz Tibor: Lótusz szútra. Bp., 1995 (Bevezetés és magyarázatok)
19. Serab Gyalcen Amipa Láma: A lótusz megnyitása. Bp., 1990
20. Skilton, A.: A buddhizmus rövid története. Bp., 1997

21. Somogyvári Zsolt: A tantrikus buddhizmus. (Bevezetés). In: „Vászonruhám, akár az égő parázs...”. Válogatás Milarepa dalaiból. Bp., 1997
22. Szöpa, Lhündrup: Tibeti buddhizmus első kézből. I. Bp., 1995
23. Takács László: A jógácsára filozófiája. Bp., 1997 (Bevezetés)
24. Tenzin Gyatso (a XIV. Dalai Láma): Tibeti buddhizmus – kulcs a középső úthoz. Bp., 1992
25. Tibeti tanítók titkos tanításai. [Evans-Wentz, W.Y.]. Bp., 1994
26. Tsultrim, Khenpo-Hookham, S.: A buddhista ürességmeditációfokozatai. Bp., 1997
27. Varsányi György: A csan buddhizmus története. Bp., Buddhista Misszió, 1984
28. Watts, A.: A zen útja. Bp., 1997

IDEGEN NYELVŰ AJÁNLOTT IRODALOM

1. Anacker, St.: Seven Works of Vasubandhu. The Buddhist Psychological Doctor. Delhi, 1994
2. Batchelor, St.: A Guide to the Bodhisattva's Way of Live. (Śāntideva: Bodhicaryāvatāra). Dharamsala, 1979
3. Chang, Garma C.C.: A Treasury of Mahāyāna-Sūtras. Selections from the Mahā-ratnakūta-Sūtra. Pennsylvania–London, 1983
4. Conze, E.: Buddhism, its Essence and Development. Oxford, 1953
5. Conze, E.: Der Buddhismus. Wesen und Entwicklung. Stuttgart, 1953
6. Conze, E.: Buddhist Texts Through the Ages. Oxford, 1954
7. Conze, E.: The Short Prajñāpāramitā Texts. London, 1973
8. Cowell, E.B.: Buddhist Mahayana Texts. Delhi, 1990
9. Dutt, N.: Mahayana Buddhism Calcutta, 1976
10. Emmerick, R.E.: The Sūtra of Golden Light. London, 1970
11. Frauwallner, E.: Die Philosophie des Buddhismus. Berlin, 1958
12. Gampopa: The Jewel Ornament of Liberation. London, 1959
13. Gampopa: Juwelenschmuck der geistigen Befreiung. München, 1989
14. Hirakawa, A.: A History of Indian Buddhism. Delhi, 1993
15. Hurvitz, I.: Scripture of the Lotus Blossom of the Fine Dharma. New York, 1976
16. Kalupahana, D.J.: Mūlamadhyamakakārikā of Nāgārjuna. The Philosophy of the Middle Way. Delhi, 1991
17. Kalupahana, D.J.: A History of Buddhist Philosophy. Continuities and Discontinuities. Honolulu, 1992
18. Mehlig, J.: Weisheit des alten Indien. Band 2., Buddhistische Texte. München, 1987
19. Schumann, H.W.: Buddhism. An Outline of Its Teachings and Schools. Wheaton, 1973
20. Schumann, H.W.: Mahāyāna-Buddhismus. München, 1990
21. Singh, A.: The Sautrāntika Analytical Philosophy. Delhi, 1995
22. Snellgrove, D.: Indo-Tibetan Buddhism. Boston, 1987
23. Suzuki, D.T.: Manual of Zen Buddhism. New York, 1960
24. Suzuki, D.T.: The Lankavatara Sutra. Boulder, Colorado, 1978
25. Suzuki, D. T.: Studies in the Lankavatara Sutra. New Delhi, 1998
26. Stcherbatsky, Th.: Buddhist Logic. Delhi, 1993
27. Steinkellner, E.: Śāntideva: Eintritt in das Leben zur Erleuchtung (Bodhicaryāvatāra). Düsseldorf, 1981
28. Thurman, R.A.F.: The Holy Teaching of Vimalakārti. Delhi, 1991
29. Warder, A.K.: Indian buddhism. Delhi, 1980
30. Watanabe, F.: Philosophy and its Development in the Nikāyas and Abhidhamma. Delhi, 1983
31. Willemen-Dessein-Cox: Sarvāstivāda Buddhist Scholasticism. Leiden/New York/Köln, 1980
32. Williams, P.: Mahāyāna Buddhism. London, 1989
33. Winternitz, M.: Der Mahayana-buddhismus nach Sanskrit- und Prakrittexten. Tübingen, 1930